

På kornet

MEDLEMSBLAD FOR
KORNBØNDENES INTERESSEORGANISASJON

KIO
NUMMER 2 2019
ÅRGANG 20

Foto: Armand Langeland

Kornbøndenes
Interesseorganisasjon

Jeg er overbevist om at KIO har en like stor berettigelse i dag som da det ble startet for 20 år siden.

Tanker ved årets slutt

«God drenering blir for eksempel viktigere enn noen gang. Og det å ha tørkekapasitet i innhøstinga er også et godt eksempel på tiltak som kan utgjøre forskjellen på å få inn avlinga eller ikke.»

En ny vekstsesong er over, og resultatet ble heldigvis mere normalt enn fjoråret. Ettersom utfordringene med været blir større og større for kornbøndene når klimaendringene kommer, så må næringa tilpasse seg. Selv om vekstsesongen forlenges er det langt fra sikkert at livet som kornbonde blir enklere. For mye og for lite nedbør og særlig de lange sammenhengende periodene med tørke eller regn ser ut til å skape store utfordringer framover. Men uansett så viser det seg gang etter gang at god agronomi og godt stell av jorda er det en kommer lengst med uansett værforhold. God drenering blir for eksempel viktigere enn noen gang. Og det å ha tørkekapasitet i innhøstinga er også et godt eksempel på tiltak som kan utgjøre forskjellen på å få inn avlinga eller ikke. Slike tiltak er eksempler på tiltak som ikke rammes av begrensningene i WTO avtalen, og næringa må være tydelig i forhandlinger med staten om at investeringer

i grøfting (jordkultur) og berging av avling (tørker og lager) må styrkes videre i årene som kommer. Det må være økonomi i produksjon til at slike investeringer blir gjort i årene som kommer.

Vi i Kornbøndernes interesseorganisasjon (KiO) har startet møtesesongen tidligere enn vanlig, og har hatt sesongens første styremøte. Vi hadde nyansatt direktør i Norske Felleskjøp (NFK) – Eli Reistad med oss på deler av møtet. Vi har tradisjon for å ha en god dialog med markedsregulator (NFK). KiO mener det er viktig å ha en nær kontakt og forbindelse med NFK videre også, noe vi fikk inntrykk av at Reistad også ønsker.

Vi i styret har bestemt oss for å sette av to dager i begynnelsen av januar til å møtes for å diskutere strategien for KIO videre. Jeg er overbevist om at KIO har en like stor berettigelse i dag som da det ble startet for 20 år siden. Det er ingen andre landbruksorganisasjoner som taler kornets sak like

entydig som KIO kan det. Alle andre produksjoner i landbruket har også egne interesseorganisasjoner, så for å få en rimelig balanse trengs også KIO i det landbrukspolitiske landskapet. Når det er sagt er det selvsagt slik at det kan bare føres en landbrukspolitikk i dette landet, og i den har kornet en viktig plass både til dyrefor og menneskemat direkte.

I dag er det det er rom for produksjonsøkning som monner i kornsektoren, og det vil også gi mulighet for en rask økning i en ellers fallende selvforsyning i Norge. Etter min oppfatning skal kornbonden ha sin rettmessige andel av inntekten for jobben i norsk landbruk. Det er godt dokumentert at

kornet har sakkert akterut i lønnsomhet i forhold til de andre produksjonene i landbruket. Slik kan det ikke fortsette.

På styremøte i januar vil vi diskutere videre hvordan KIO best kan tale kornet og kornbondens sak videre framover. Og ikke minst hvordan KIO best kan organisere seg og arbeide videre framover. Hvis du som medlem brenner inne med tanker og ideer oppfordrer jeg deg til å kontakte oss i styret så vi kan ta det med oss videre framover.

Til slutt vil jeg ønske alle medlemmer en fredfull og god jul og et riktig godt nytt år!

Deler av styret etter møte med Landbruks- og matdepartementet i mars. Fra v: Mari Gjestvang, Håkon Tørrestad, Atle Tærum og Ole Peder Hubred.

Thermus 2-rader gir økt markedsandel til bygg på bekostning av vårhvete. Foto: Åsmund Lange-land

Vårhvete taper terreng

«De siste årene har vårhvete-arealet imidlertid gått nedover og flere og flere bønder velger å så kun bygg.»

Mens bygg har fått nye yterike sorter og høsthvete gir uslåelige avlinger rundt Oslofjorden, taper dyrking av vårhvete areal. Grunnen er liten sortsframgang og tapt økonomisk terreng til enklere arter.

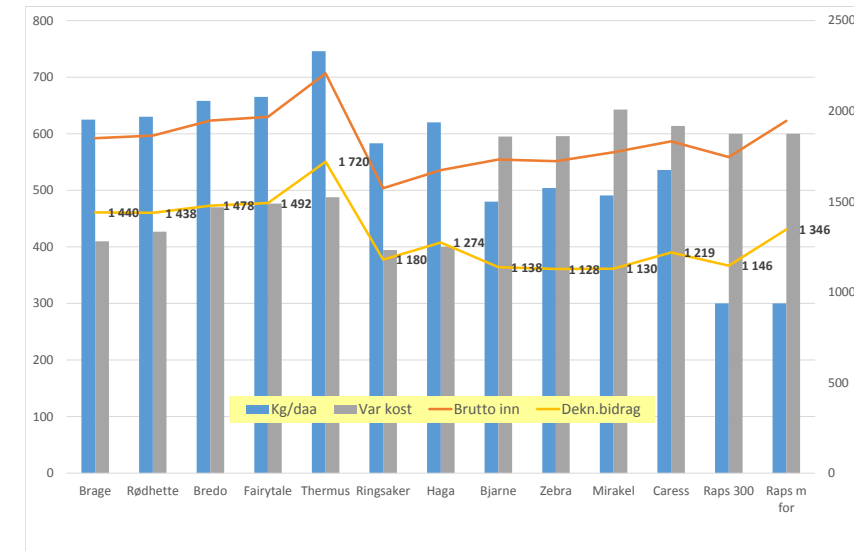
I Østfold, Akershus, Vestfold og nedre deler av Buskerud sås det mye høsthvete hvis anledningen byr seg. I andre år sås det mer vårhvete. Areal av begge vil derfor variere fra år til år.

I indre strøk, hvor det ikke er tradisjon for så utbredt høstkorndyrking har det vært vanlig med en større andel vårhvete. De siste årene har vårhvetearealet imidlertid gått nedover og flere og flere bønder velger å så kun bygg. Bygg gir større avlinger,

trenger kortere veksttid og er dermed mindre utsatt for store tørkekostnader. Økonomisk sitter en igjen med 100-200 kr mer i dekningsbidrag per dekar. En slik kostnad ved å dyrke vårhvete vil færre fortsette med og vårhvetearealet går stadig nedover.

Hva kan gjøres

Brutto produksjonsinntekt er avling * oppnådd pris. Når avlingsnivået ligger for mye etter for en art, må prisen opp for å gi inntektsøkning. Uten større brutto inntekt vil også netto inntekt eller dekningsbidrag bli lavt. I tillegg foregår mye av dyrkingen langt fra kysten. Matkornet må til kystanlegg for å brukes og stedskor-

Figur 1: Avling og avlingsverdi i verdiprøvningsfelt 2016-2018. Variable kostnader er såkorn, gjødsel, plantevern og tørketrekk. Kostnadene er estimater, og dekningsbidrag er ikke eksakte, men gir god pekepinn på variasjon mellom sorter og arter. Andre forsøksserier gir samme vinnere og tapere. Vårhvete er matkvalitet hvert år.

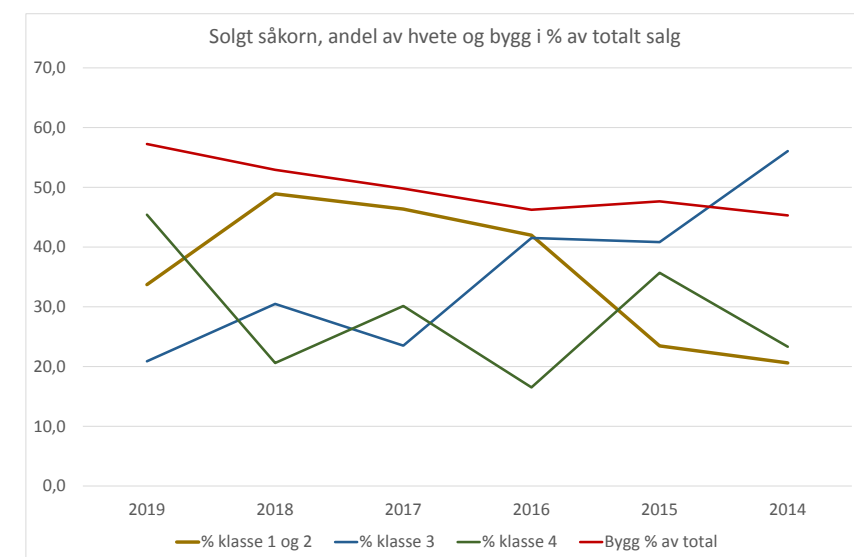
rigeringen tar prisgevinsten fra proteinklasse 1 og 2 (i forhold til 3 og 4).

KiO mener målet om mer norsk i matmjølet er avhengig av en stor forbedring i lønnsomheten i dyrking av vårhvete klasse 1 og 2. Disse klassene skal utgjøre 50% av innholdet i matmjølet og er dermed nøkkelen til mest mulig norsk. En økonomisk

forbedring vil være avhengig av økning i pris og tilskudd, eventuelt også et bortfall av stedskorrigeringen eller fraktprisen.

Uten disse endringene bremses det norske hveteeventyret, eventuelt stoppes opp.

Av Harald Solberg, KiO

Figur 2: Markedsandel for ulike hvete- og byggesorter, av samlet salg sertifisert såkorn av hvete. Andel bygg er andel av samlet salg sertifisert såkorn av hvete. Andelen bygg har økt jevnt siden 2016. Økningen i proteinklasse 1 og 2 fra 2015 skyldtes Mirakel. Salget av Mirakel har gått ned av ulike grunner fra 2018 til 2019. Stort høsthveteareal, vanskelig værforhold og stor sortsframgang i bygg er grunner til nedgangen.

Nestleder Rune Sandsether leverer et nytt lass inn på tørka. Selv om høstveten utvin- tret fikk han sådd seg ferdig tidlig i mai. I artikkelen skriver han at det ble godt over normalår i nedre Buskerud. Foto: Rune Sandsether.

«Vårn fra før påske til seint i juni ga store variasjoner i modning.»

Sesongen 2019

Vårnna startet med friskt mot alle- rede i begynnelsen av påska for man- ge i de beste områdene på Østlandet. Påska var varm, og snøsmeltinga gikk fort, og jorda var lagelig. For mitt vedkommende hadde jeg sådd ferdig 5 mai.

Høstveten på Østlandet over- vintret svært ujevnt, ca.25% gikk ut i snitt. For noen overvintra det mes- te, og der blei avlingene store. For oss som måtte så mye om igjen, blei det vi lot være, veldig varierende i avling. Det var stor forskjell på arter og sor- ter. Ellvis, som har vært en stabil, po- pulær og god sort i arten, overvintret kanskje dårligst.

Vårn fra før påske til seint i juni ga store variasjoner i modning. Plan- tevern og overgjødning var også i de beste strøka utfordrende, på grunn av mye nedbør. Og når sommeren og høsten blei relativt våt, og det blei

etter hvert mye kaldt vær på sein- høsten, opplevde de, særlig i indre strøk, en trøblete og sein innhøsting. Spesielt i Oppland og Hedmark blei «kønnbonden» nok en gang utsatt for stort tap. Det meste blei til slutt tresket, men vannprosenten på flere partier var over 40%. I Trøndelag, som ofte sliter med høy vannprosent i innhøstinga, gikk det ganske bra til slutt, med ok avlinger.

Norske Felleskjøp gikk, fra den første prognosen, ned etter at inn- høstinga var ferdig. Stort sett blei det et normalår, med store variasjoner på Østlandet. De tidligste områdene hadde store avlinger, men omsåing reduserte det økonomiske resultatet. Ellers ga høstarter også store avlin- ger. Så det blei godt over normalår i Akershus, Østfold, Vestfold og Nedre Buskerud.

I indre strøk på Østlandet har

flere antydnet 70% av et normalår, på grunn av sein såing og innhøsting. Avlingene gikk betydelig ned for de som sådde i juni. Noen arealer står fortsatt utresket.

Pga. mye nedbør på seinsommer og høsten, ble spesielt en del havre værskadd, særlig ved sein innhøsting. Bygg klarte seg bedre, men for mye av hveten var vi spent på hvordan det ville gå med falltallet. Det meste av vårhveten klarte høyt falltall, særlig noen sorter som har blitt avlet med gode egenskaper på falltall, Mirakel bla. Der høstveten overvintret, blei

mye høstvetete gradert til fôr, oftest var problemet lav proteinprosent.

Proteinrike arter som raps, erter og bønner ga store avlinger på flatlan- det, men mange sleit med å få høstet bønneavlingene før regnet stabilt øste ned igjen.

Dette viser igjen at det er «vel spennende» å drive som «kønnbon- de». Derfor trenger vi enda bedre og sikrere økonomiske rammer i korn- produksjonen. Dette vil vi i KIO bi- dra med.

Av: Rune Sandsæther, nestleder

Årsmøte i KiO

Styret i Kornbøndenes Interessee- organisasjon, KiO, inviterer til årsmø- te onsdag 19. februar 2020. Møtet vil starte med en omvisning på korn-

mottaket og kraftforanlegget til Fel- leskjøpet Agri på Stange, Hedmark. Mer detaljert innkalling vil bli sendt sammen med årsmøtesakene.

Årsmøtet i KiO holdes i 2020 i Stange. På sist årsmøte presen- terte nestleder Bjørn Gimming i NBL og leder Kjersti Hoff, NBSL organisasjonenes vurderinger om fremtidig korn- politikk. Foto: Harald Solberg

Ny direktør i Norske Fellekjøp

«Hun skal nå snakke kornets sak i møte med politikere, myndigheter, bedrifter og hvermannsen. KiO ønsker henne lykke til i jobben og ser fram til et godt samarbeid videre med direktøren.»

Eli Reistad er ny direktør i Norske Fellekjøp. Reistad er kjent fra mange posisjoner og stillinger innen norsk landbruk. Hun skal nå snakke kornets sak i møte med politikere, myndigheter, bedrifter og hvermannsen. KiO ønsker henne lykke til i jobben og ser fram til et godt samarbeid videre med direktøren.

Reistad er, sammen med sin mann, kornprodusent på 300 dekar på garden Øvre Reistad i Sigdal kommune. Der produserer de bygg og havre da området ikke egner seg for høstkorn eller vårhvete. Drivkraften i produksjonen, sier Reistad, er å stadig prøve å bli dyktigere agronomer, unngå å ødelegge jordstrukturen og lære å sette inn tiltak i rett tid.

Som tidligere direktør i Tine kjenner Reistad godt til skjebnefellesskapet mellom førkornprodusenten og husdyrprodusenten. Kornøkonomien, sier hun, handler om rammevilkårene samlet, både pris, støtteordninger og selvsagt avling. Korn er så langt heldig som slipper å tenke overproduksjon og kan ta ut avlingspotensialet. For mjølkeprodusentene er byggekostnader og andre rammevilkår driverne for maksimalisering av ytelse. Det har gitt økning i importandelen i kraftfôret, både av karbohydrater og protein. Hun sier videre at Norske Fellekjøp beregner en reduksjon i kraftfôrforbruket, og de nå ser nærmere på ulike utslag. Så langt har ikke NFK justert anslag for proteinandelen i kraftfôret.

Som direktør i NFK har Reistad to hovedoppgaver: Markedsregulering og næringspolitikk. Vi lurer på hvor fri hennes roller er i forhold til eier Fellekjøpet Agri.

- I markedsreguleringen er det viktig med uavhengighet fra FKA. Dette gjøres helt og holdent på en måte som tjener kornprodusenten og i tråd med retningslinjene fra Omsetningsrådet. I næringspolitikken er det viktig med god innsikt i verdikjeden for korn. Da må vi ha god kontakt med en rekke aktører i verdikjeden. NFK ønsker å være ei klar stemme som snakker kornets sak og blir lyttet til, sier hun.

Reistad gjestet KiOs styremøte i november. Styret fikk lagt fram saker som betyr for kornbønder og Reistad utfordret styret til å komme med forslag til å løse disse. Hun påpekte at det er stor forskjell i importvernet mhp korn og proteinvekster til kraftfôr og importvernet for bakevarer. Fortsatt stiger importen av RÅK-varer, sier hun, men det skyldes ikke bare kornpris. Industrien klarer ikke produsere så billig som i Europa, grunnet manglende volum i et lite marked som Norge.

Også Reistad kjenner til det norske hveteeventyret – at vi har gått fra 0 til 80% mathvetekvalitet etter krigen. Likevel ser både hun og styret i KiO med bekymring på manglende utvikling i mengden vårhvete i proteinklasse 1 og 2. Økonomien er for svak innser hun. Vårhvete taper for høsthvete de årene en får sådd det og for bygg i områder

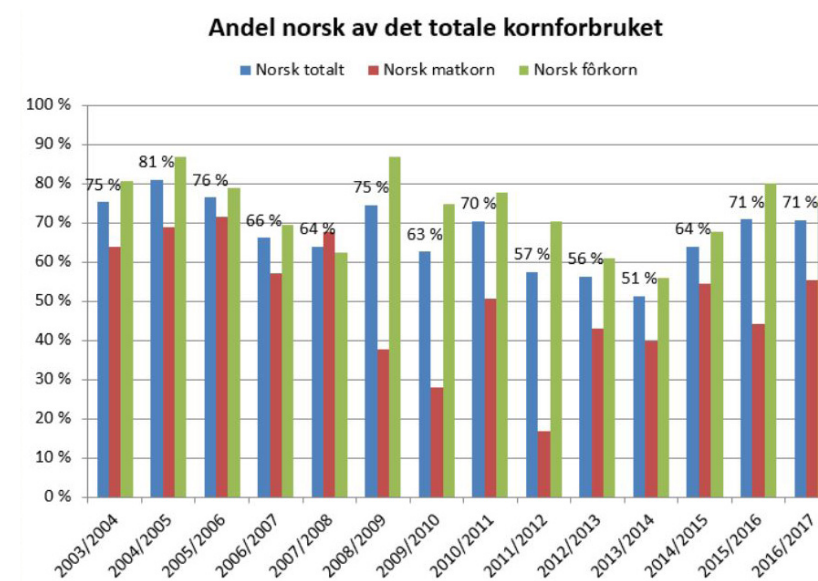

Eli Reistad er godt kjent i landbruket med mange ulike verv og jobber. Hun er også odelsjente og driver hjemgarden sammen med sin mann. De dyrker bygg og havre i Sigdal. Foto: Camilla Mellemstrand

med minimalt med høsthvete. Grunnen er avlingspotensialet og dermed mulig inntekt for alle tre. Styret i KiO ga klare signaler om noen forbedringer i vårhveteøkonomien, som vi hå-

per hun tar med i arbeidet inn mot neste års jordbruksoppgjør og kornsesong.

Av Harald Solberg, KiO

Andel norsk korn benyttet til mat og fôr har siden 2003 variert mellom 50 til 80 %. Generelt er selvforsyningsgraden på korn på rundt 70 % de siste 13 årene. Den årlige variasjonen skyldes i stor grad klimaet. Kilde: Opplysningskontoret for brød og korn, og Landbruksdirektoratet.

Korn, husdyr og protein

«Produksjonen av korn har økt raskere enn folketallet og etterspørselen og overskuddet går da til industrielle formål eller foredles gjennom husdyr til kjøtt og melk.»

En del av jordbruksdebatten er ofte knyttet til om vi har korn nok til både mennesker og husdyr framover og om vi ikke heller i Norge kan dyrke mer proteinvekster som alternativ til animalsk protein.

La oss først se nærmere på verdens kornavlinger og hvordan disse brukes for å belyse spørsmålet om vi har korn nok. Avlingene er for 2019 anslått til drøyt 2 700 millioner tonn for alle kornartene, det vil si hvete, ris, mais osv. Av dette brukes nå 1150 millioner tonn til menneskeføde (43 % av totalen), mens 970 millioner tonn (36 %) går til fôr. De resterende 580 millioner tonn går til industriell bruk, blant annet bioetanol. USA alene bruker 140 millioner tonn mais til bioetanol i 2019. Det tilsvarer ca. 38 % av USAs totalproduksjon av mais, og andelen har variert mellom 43 % og 36 % de siste ti årene.

Christian Anton Smedshaug.
Foto: Landbruk Arena

Fra 2008 til 2018 steg befolkningen i verden fra 7 til til 7,7 milliarder, dvs med 10 %. I samme periode steg total kornproduksjon fra 2200 til 2600 millioner tonn, dvs med 18 %. Dette er en av grunnene til bioetanol er så viktig for jordbruket i USA. Produksjonen av korn har økt raskere enn folketallet og etterspørselen og overskuddet går da til industrielle formål eller foredles gjennom husdyr til kjøtt og melk.

Likevel er det planter som gir hoveddelen av vår energi. På globalt nivå står plantekost for rundt 80 % av energien fra mat, og husdyrprodukter og fisk (1 %) for resten. Målt i andel proteiner utgjør de animalske matvarene en langt høyere andel. I Norge, som har høy kjøpekraft, er også kostholdet plantebasert. Her kommer noe under 40 % av energien fra animalske kilder, med 2 % fra fisk. Også i vårt land går størstedelen av kornproduksjonen via husdyr før den blir mat, ikke minst fordi vi ligger opp mot grensen for matkornproduksjon. Om lag 80 % av norsk korn blir fôr. Halvparten av dette er bygg, deretter følger havre med ca. 23 % og hvete med 17 %. Mye av dette skyldes norske kostholdsvaner og høye kvalitetskrav til matkornet. Men ved krise vil selvsagt kornspising kunne økes betydelig ved mer grøt, velling, flatbrød og tilpassete brød.

Det er også et visst potensial for å bruke noe av det aller beste area-

let som i dag går til mathvete til mer proteinholdige vekster, det vil si erter og åkerbønner. Men mathvete gir allerede rundt 50 kg protein per mål, mens erter ligger på 65 kg og åkerbønner på 90 kg, dvs ikke fundamentalt mye mer, samtidig som arealet som er egnet til proteinvekster er sterkt begrenset. Ifølge beregninger gjort av NIBIO og NMBU, kan en ved optimal utnyttelse av arealet til proteinvekster øke den totale mengden åkerprotein fra 110 000 tonn til 122 000 tonn. Dvs at åkerbasert protein kan øke med 12 000 tonn fra proteinvekster. Utfordringen i Norge vil da bli å lage en lønnsom verdikjede for norske proteinvekster til menneskeføde på et lite og variabelt volum (åkerproduksjon har stor årlig variasjon i mengde og kvalitet). Nå

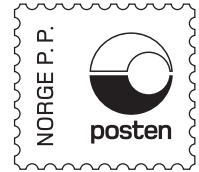
er også vårt tollvern for plantebasert protein til folk begrenset, da fokuset ved etablering av dagens tollvern var å beskytte forråvarene fra åkeren. Det er vanskelig å se hvordan dette skal bli en industriell verdikjede av vesentlig omfang basert på norsk råvarer. Ytterligere produksjon av norske proteinvekster må mest sannsynlig finne sin lønnsomhet som dyrefôr eller direkte som grønnsaker, slik at verdiskaping fra norske arealer kan økes.

Slik det ser ut nå er det fortsatt store kornoverskudd i verden tilgjengelig for husdyrfôr og for Norges del virker det vanskelig å erstatte animalsk protein med mer fra åkervekster.

Av: Christian Anton Smedshaug, daglig leder Agri Analyse

Med ønske om en riktig god jul og et godt nyttår!

Det moderne verktøyet i kampen mot frøugraset

www.norgesfor.no

Pixxaro™ EC Arylex™ active

UGRASMIDDEL

Arylex™ active – et moderne virksomt stoff til bekjempelse av bredbladet ugras i korn. Ingen værbegrensninger eller begrensninger med hensyn til neste kultur og ingen resistens gjør at du med Arylex™ active alltid er sikret. Den er bra på vassarve (selv resistent), jordrøyk, rødtvetann, då, meldestokk, klengemaure, tranehals m.fl. Den er effektiv selv fra lave temperaturer som gjør den egnet i vårt nordiske klima.

Pixxaro™ EC er den mest effektive resistensbryteren i markedet, da den inneholder to aktive stoffer som er resistensbrytere – Arylex og fluroksypyr (samme aktive stoff som i Starane™). Det er en kostnadseffektiv løsning som kan brukes med gode resultater allerede fra 5°C i hvete, rug, rug-hvete og bygg. Pixxaro EC er blandbar med de fleste ugras-midler som er tilgjengelige på det norske markedet.

Bruk alltid plantevernmidler med forsiktighet. Les alltid etiketten og produktinformasjonen før bruk. Overhold alle advarsler og symboler.
Pixxaro™ EC: Innhold: 12 g /l Arylex™ active (halauxifen – metyl) + 280 g/l fluroksypyr + 12 g/l cloquintocet (safener)

KONTAKT

Darko Kosoderc
+46 76 881 32 80

Alltid der for deg

NORGESFÔR